

Щепанюк Ю.

*студент III курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету.
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, завідувач кафедри
кримінального права та процесу ТНЕУ
Рогатинська Н.З.*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ПРОЦЕСУ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Процес доказування виступає одним з найважливіших правових засобів в реалізації завдань кримінального судочинства. Доказування у теорії кримінального процесу є основоположною категорією, яка визначає засади кримінально-процесуальної науки й складає сутність практичної діяльності сторін обвинувачення та захисту, а також суду. Саме тому проблема процесу доказування характеризується своєю особливою широтою та розмаїттям, що сприяє появі численних наукових досліджень. Отже, актуальність теми дослідження полягає у необхідності глибше вивчити проблему, яка винесена в заголовок роботи, оскільки цю проблему не можна вважати однозначною в силу її важливості для кримінального процесу. Проблеми доказування у кримінальному процесі та його структурних елементів досліджували вітчизняні правники Ю.П. Аленін, В.Г. Гончаренко, Ю.М. Грошовий, А.Я. Дубінський, В.К. Лисиченко, М.М. Михеєнко, В.Т. Нор, М.А. Погорецький, С.М. Стахівський, Д.Б. Сергєєва, Н.В. Сибільова, В.М. Тertiшник, В.П. Шибіко, М.Є. Шумило та інші. Метою статті є висвітлення правового механізму щодо структури кримінально-процесуального доказування та пояснення авторської позиції щодо даного питання.

Схожим для вираження точки зору на поняття доказування у кримінальному процесі є те, що воно визначається як пізнавальна діяльність, яка проходить у встановленій законом процесуальній формі, спрямована на виявлення обставин злочину, що мали місце в минулому, та встановлення істини у кримінальному провадженні.

Так можна зазначити, що саме та істина, в якій відображається незалежна від суб'єкта дійсність, і повинна бути встановлена у розслідуванні та у судовому розгляді кримінальних справ [3, с.13]. Іншими словами, висновки щодо того чи винна особа у скоєні конкретного злочину і щодо того чи існували у минулому певні значущі обставини які повинні бути адекватними об'єктивній дійсності.

Проте встановлена істина – це знання і, попри об'єктивність його змісту, є моментом діяльності людини. Це результати пізнання, що характеризуються усвідомленням істини. Критерієм істинності знань є практика і дане положення має фундаментальне значення для кримінального процесу, тому що воно визначає правильність, істинність висновків про обставини кримінального правопорушення і вину особи в його вчиненні, що підлягає обов'язковій перевірці [4, с. 277]. В кримінальному процесі діяльність, що визначає істину, має дві опосередкованих форми: безпосередня що виражається у практичних діях, що спрямовані на збирання й дослідження доказів; опосередкована

практика у вигляді попередньої суспільно-історичної діяльності яка відобразила це в науці кримінального процесу. Процес доказування — це шлях відтворення реальної картини події злочину, з'ясування її сутності та вироблення на підставі цього відповідних процесуальних рішень [4, с. 278]. Цей процес формує комплекс процесуальних дій і відносин, які можна згрупувати в окремі відносно самостійні елементи. Останні є важливими для аналізу внутрішнього змісту кримінально-процесуального доказування. Слід зазначити, що елементи процесу доказування не є етапами доказування. Етапи — це періоди пошуку істини у різних справах і в окремих стадіях кримінального процесу [3, с. 103]. Наприклад, різними є етапи доказування на досудовому слідстві та в суді; у справах про вбивство і про крадіжку. Елементи доказування є єдиними для всіх категорій кримінальних справ. В окремих стадіях процесу вони відрізняються лише своєю роллю і поєднанням.

Збирання доказів є одним з основних елементів доказування. Структуру даного елемента у процесуальних джерелах розглядають як врегульовану КПК діяльність уповноважених суб'єктів по виявленню й фіксації у встановленому кримінальним процесуальним законом порядку матеріальних та ідеальних слідів злочину або інших фактичних даних, що мають доказове значення для кримінального провадження. Під збиранням доказів розуміють пошук сприйняття і закріплення доказової інформації [5, с. 18]. Слід визнати слушною думку вчених щодо умовності застосування в законодавстві терміну "збирання доказів", оскільки готових доказів у природі не існує, тому суб'єкт доказування у ході провадження слідчих(розшукових) дій, відшукуючи інформацію (сліди злочину), що відноситься до предмету доказування, і фіксуючи її у процесуальних актах, формує докази [2, с. 274-280]. Процесуальне закріплення фактичних даних є важливим елементом будь-якої слідчої дії, що проводиться з метою збирання чи перевірки доказів. Без процесуальної фіксації (закріплення) пізнаних фактичних даних, а також дій з їх виявлення неможливо сформувавши доказ. Отримана суб'єктом доказування інформація у вигляді матеріальних або ідеальних образів може бути використана в доказуванні лише після приведення її у встановлену законом форму. Тому фіксація доказової інформації є обов'язковим елементом процесу збирання доказів і складається із системи дій по процесуальному закріпленню фактичних даних, що мають значення для правильного вирішення справи. Використання доказів – це процес оперування ними з метою доказування. Він здійснюється для обґрунтування процесуальних рішень у кримінальному провадженні. Вивчення відомостей, які в подальшому стануть доказами по кримінальній справі, їх осмислення, виділення істотних сторін, вимог (властивостей) і відносин, виявлення зв'язків відомостей з обставинами, що підлягають доказуванню, висновки щодо кваліфікації вчиненого і міру кримінального покарання - разом і окремо складають логічну сторону процесу доказування [3, с. 110]

З іншого боку, логіка процесу доказування пов'язана з суб'єктивним чинником в силу того, що вільна оцінка доказів передбачає оцінку доказів з використанням методу внутрішнього переконання, що ґрунтується і на совісті, як моральної (етичної) складової, і на законі. Тому процес доказування по кримінальній справі передбачає не тільки знання норм кримінально-процесуального та кримінального права, але й уміння збирати відомості, які в

подальшому можуть стати доказами у кримінальній справі у процесі доказування.

Отже, аналіз процесу доказування дає можливість говорити про те, що на сучасному етапі законодавство про докази та доказування в кримінальному процесі має немало киль кість прогалин, а тому потребує значного вдосконалення. Відсутність нормативного закріплення певних положень в кримінально-процесуальному кодексі України, а також в законах та підзаконних нормативних актах призводить до певних суперечностей та неоднозначного тлумачення процесуалістами одного й того ж поняття. Виходячи з вищевикладених суджень, слід відмітити що найбільш зрозумілою і фундаментальною й такою, що відповідає суспільним та юридичним засадам є визначення щодо структури кримінального процесуального доказування яке включає в себе такі структурні елементи: 1) одержання доказів; 2) використання доказів для пояснення рішень у кримінальному провадженні. Саме така структура кримінального провадження повинна бути закріплена в чинному КПК України, що сприяло би ефективності не лише кримінально-процесуального доказування, а й більш ефективному виконанню завдань кримінального судочинства.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: наук.-практ. комент. (зі змінами та допов., станом на 01.12.2012 р.) / за заг. ред.: В.Г. Гончаренко, В.Т. Нор, М.Є. Шумило. – К.: Юстініан, 2012. – 1328 с.

2. Кримінальний процес України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 1 / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.; за заг ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х.: Право. – 768 с.

3. Гончаренко В.И. Использование данных естественных и технических наук в уголовном судопроизводстве (Методологические вопросы) / В.И.Гончаренко. – К.: Вища школа, 1980. – 160 с.

4. Жовтан П.В. Щодо визначення поняття доказування у кримінальному процесі / П.В, Жовтан // Право України. – 2012. – № 22. – С. 275-279.

5. Щербина Л.І. Взаємодія органів досудового слідства з оперативними підрозділами в системі Служби безпеки України при розслідуванні кримінальних справ: навч. посібник / Л.І. Щербина. – К: НА СБ України, 2005. – 247 с.